

'95 stellingen over het humanisme!

Christendom en Verlichting, secularisme en vrijzinnigheid'

Ignace Demaerel, uitgeverij Boekscout.nl, Soest, 2017, 234 p.,
ISBN 978-94-022-3915-7

Woord vooraf

Op geregelde tijden wordt onze westerse wereld eens stevig door elkaar geschud door crisissen: een politieke crisis, economische crisis, bankencrisis, vertrouwenscrisis... Maar onderliggend, op een dieper niveau en daarom vaak onopgemerkt, zit onze cultuur al enkele eeuwen in een existentiële, **levensbeschouwelijke crisis**. Het Europese continent gold gedurende zo'n 1500 jaar als 'door en door christelijk'. Sinds de Franse Revolutie is de Kerk verdreven van haar leidinggevende plaats als morele en spirituele autoriteit. In de laatste eeuw, en zeker in de laatste decennia, hebben godsdienst en Kerk in ongelooflijk hoog tempo maatschappelijke invloed verloren – het bekende proces van secularisatie. Vandaag spreekt men dan ook vaak over het '**post-christelijke tijdperk**'. Maar als het christendom 'passé' is, wat is dan in de plaats gekomen? Sommigen zeggen, half lachend, dat het humanisme de nieuwe 'staatsgodsdienst' geworden is. Klopt dat, en zo ja, wat bedoelt men hiermee?

In ieder geval, sinds deze crisis woedt **een geestelijke oorlog** om wie of wat de lege 'morele troon' zal innemen. En zoals bij elke revolutie zien we dat de 'oppositie', éénmaal de oude koning verdreven, uit elkaar valt in talloze splintergroepjes. Sommigen zeggen: "Nee, we laten de plaats bewust leeg!" Maar zo simpel is het niet, want bij elk machtsvacuüm staan er meerdere gegadigden klaar om de troon te grijpen. En recenter zijn er nog andere partijen die in het spel willen meespelen: door migratie komen moslims Europa binnen en sommigen – weliswaar kleine groepen – dromen al luidop van de sharia in Europa. Of we het willen of niet, of we het leuk vinden of niet, deze onzichtbare oorlog speelt zich af rondom ons. En dit bepaalt, méér dan wat anders, de toekomst van ons 'oude continent'.

"The kind of thinking that will solve the world's problems will be of a different order to the kind of thinking that created them in the first place."
Albert Einstein

Maar **wat is dan dat humanisme?** Is het een waardig/beter alternatief voor de christelijke levensbeschouwing? Wat gelooft het eigenlijk? Wat bedoelt iemand precies als hij zegt: "Ik geloof in de mens"? Als je hierop doorvraagt, blijkt dit toch niet zo eenvoudig uit te leggen, en honderd mensen geven hierop misschien honderd verschillende antwoorden. Is dit nieuwe gedachtengoed wel zo consistent, rationeel en humaan als het zichzelf voorstelt? Als het beweert 'kritisch' te zijn, mag het toch ook zelf eens kritisch onderzocht worden?

Ook het christendom zelf is ingrijpend veranderd sinds de Verlichting en de opkomst van het humanisme: de moderniteit is er binnengedrongen, en dit brengt sterke voor- en tegenstanders met zich mee. Sommigen zuchten opgelucht: "Ah, eindelijk is de Kerk modern geworden en heeft zich aangepast aan alle wetenschappelijke inzichten". Het andere kamp zucht bitter: "De Kerk heeft haar kernboodschap verloochend, haar Meester opnieuw verraden, en zoveel water bij de wijn gedaan dat deze compleet smakeloos geworden is." En dat de emoties tussen 'liberalen' en 'conservatieven', 'orthodoxen' en 'modernen' hevig kunnen oplopen zien we in talloze concrete debatten. De vraag is of dit moderne christendom '**humanistisch christendom**' is of eerder '**christelijk humanisme**'.

Te midden van deze hevige levensbeschouwelijke discussies rijst telkens opnieuw de vraag: wanneer mensen de boodschap van het christendom of van de Bijbel afwijzen,

hebben ze haar ooit wel écht begrepen? Wát wijzen mensen eigenlijk precies af? God, de Kerk, bepaalde kerkleiders, een instituut (of het dominante karakter ervan), bepaalde praktijken, bepaalde dogma's...? Het is algemeen bekend dat mensen die God afwijzen, **een bepaald godsbeéld afwijzen**. Maar hoe komen ze aan dat godsbeeld? Natuurlijk van bepaalde gelovigen die dit verkondigen of uitstralen; maar hebben die christenen het dan wel goed begrepen? Een deel van dit boek probeert daarom het beeld van het christelijk geloof zuiver te krijgen, om het precies beter te kunnen vergelijken met het alternatief dat geboden wordt.

Op 31 oktober 1517 heeft **Maarten Luther** zijn beroemde '**95 stellingen** tegen de aflat¹' aan de deur van de slotkerk in Wittenberg gespijkerd. Deze stellingen waren 95 goed doordachte en onderbouwde argumenten tegen de praktijk van de aflatenverkoop die in zijn tijd de spuigaten uitliep. Luther had er toen geen enkel vermoeden van dat dit blad papier een totale revolutie zou ontketenen en de geestelijke kaart van Europa voorgoed en grondig zou hertekenen. Ze waren bij hem geboren uit een eerlijke verontwaardiging - zeg maar: een heilige boosheid - tegen manifest verkeerde praktijken die tegen de Bijbel én tegen elk gezond verstand ingingen. Hij was een klokkenluider-avant-la-lettre, en het mag al een wonder heten dat hij dit niet met zijn leven heeft moeten bekopen.

Deze '95 stellingen over het humanisme' zijn geboren uit eenzelfde soort verontwaardiging als bij Luther, vanuit de observatie hoe in onze tijd tientallen gedachten en praktijken gemeengoed worden, zonder dat men ze ernstig op de rooster durft te leggen. Ze worden steevast herhaald en versterkt in de media en in de volksmond, alsof iedereen het erover eens is, maar **kunnen ze een grondiger analyse doorstaan?** Hoe komt het anders dat de moderne tijdsgeest ontspoot in oppervlakkigheid en nihilisme? Ondanks deze dosis verontwaardiging zijn deze stellingen toch geen puur emotionele slogans, maar onderbouwd met argumenten (filosofische, historische, morele...) die iedereen mag 'wegen'. En zoals bij Luther zijn ze een uitdaging tot een stevig inhoudelijk debat.

Deze 95 stellingen gaan over het humanisme, niet over humanisten: onder humanisten zijn veel mensen van goede wil en oprechtheid. Dit boek heeft nergens de bedoeling mensen aan te vallen of te kwetsen. Het focust op het denksysteem, de levensbeschouwing zelf, en wil de ideeën en waarden erachter tegen het licht houden en kritisch ontleden, volgens haar eigen principes.

¹ Aflaten waren/zijn een praktijk van de Rooms-katholieke Kerk waarbij mensen voor geld vergeving van zonden konden kopen, of in ieder geval: strafvermindering in het vagevuur. De 'aflat' was het papieren getuigschrift hiervan.